ECLI:LV:AT:2017:1018.11095005516.1.L

Lieta Nr. 11095005516
SKK-438/2017
Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
LĒMUMS
Rīgā 2017.gada 18.oktobrī

Augstākā tiesa šādā sastāvā:
tiesnese Inguna Radzeviča,
tiesnese Aija Branta,
tiesnesis Artūrs Freibergs

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā /pers. B/ un viņa aizstāves /pers. C/ kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 24.februāra lēmumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2016.gada 29.novembra spriedumu /pers. B/, personas kods /personas kods/,

[1.1] atzīts par vainīgu Krimināllikuma 253.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā (konstatēts 2016.gada 6.janvārī) un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu un ar probācijas uzraudzību uz 1 gadu;

[1.2] atzīts par vainīgu Krimināllikuma 253.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā (konstatēts 2016.gada 12.janvārī) un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu un ar probācijas uzraudzību uz 1 gadu;

[1.3] atzīts par vainīgu Krimināllikuma 253.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā (konstatēts 2016.gada 5.aprīlī) un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu 3 mēnešiem un ar probācijas uzraudzību uz 1 gadu.

[1.4] Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu /pers. B/ noteikts sods brīvības atņemšana uz 2 gadiem 6 mēnešiem un probācijas uzraudzība uz 2 gadiem 6 mēnešiem.

[1.5] Saskaņā ar Krimināllikuma 51.pantu /pers. B/ noteikts galīgais sods brīvības atņemšana uz 4 gadiem 6 mēnešiem un probācijas uzraudzība uz 2 gadiem 6 mēnešiem.

[1.6] /pers. B/ piemērots drošības līdzeklis apcietinājums, apcietinot viņu tiesas zālē.

[1.7] /pers. B/ atbrīvots no procesuālo izdevumu samaksas 264,44 *euro* apmērā par zvērinātu advokātu darbu pirmstiesas procesā un tiesas sēdē.

[2] Ar Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2016.gada 29.novembra spriedumu /pers. B/ atzīts par vainīgu un sodīts par trim Krimināllikuma 253.panta pirmajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, proti, par psihotropo vielu neatļautu iegādāšanos un glabāšanu bez nolūka tās realizēt.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 24.februāra lēmumu, iztiesājot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā /pers. B/ aizstāves /pers. D/ apelācijas sūdzību, Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2016.gada 29.novembra spriedums atstāts negrozīts.

[4] Par Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 24.februāra lēmumu apsūdzētais /pers. B/ un viņa aizstāve /pers. C/ iesnieguši kasācijas sūdzības.

[4.1] Apsūdzētais /pers. B/ savā kasācijas sūdzībā norāda, ka par izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem viņam noteikts nesamērīgi bargs sods.

[4.2] Apsūdzētā /pers. B/ aizstāve savā kasācijas sūdzībā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai.

Savu lūgumu aizstāve pamatojusi ar šādiem argumentiem.

Apsūdzētā izdarītais noziedzīgais nodarījums klasificējams kā mazāk smags noziegums, taču tiesa nav izvērtējusi, vai soda mērķi nav iespējams sasniegt, piemērojot apsūdzētajam ar brīvības atņemšanu nesaistītu sodu vai īslaicīgu brīvības atņemšanu. Neizvērtējot šos apstākļus, tiesa, aizstāves ieskatā, nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 46.panta ceturto daļu, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma.

Aizstāve norādījusi, ka gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa, gan arī Latvijas tiesas vairākkārt uzsvērušas, ka invalīdi, jo īpaši kurlmēmas personas, ieslodzījumā ir pakļautas lielākām ciešanām, nekā veselas personas, tādēļ rūpīgi izvērtējama nepieciešamība šādām personām piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu sodu.

Pamatojot savu viedokli, aizstāve atsaukusies uz vairākiem tiesu nolēmumiem un citiem dokumentiem, kuros analizēts minētais jautājums, proti:

1) uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 8.novembra spriedumu lietā Nr. 28973/11 *Z.H. pret Ungāriju*, kurā norādīts, ka neizbēgamā izolētības izjūta un bezpalīdzība, kas izriet no pieteikuma iesniedzēja invaliditātes (kurlmēma persona), kopā ar iespējamo izpratnes trūkumu par savu stāvokli un par cietuma kārtību, ir likusi pieteikuma iesniedzējam piedzīvot ciešanas un mazvērtības izjūtu, kas sasniegusi necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās slieksni, jo īpaši, ņemot vērā to, ka viņš ticis šķirts no vienīgās personas (savas mātes), ar kuru viņš varētu reāli sazināties;

2) uz ANO īpašā ziņotāja spīdzināšanas un cita veida cietsirdīgas, necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās vai soda jautājumos Pagaidu ziņojumu, kuru 2008.gada 28.jūlijā ANO Augstā cilvēktiesību komisāra birojs iesniedza apstiprināšanai ANO Ģenerālās Asamblejas 63.sesijai, kurā noteikts, ka personas ar invaliditāti bieži atrodas situācijās, kurās tās ir bezspēcīgas, piemēram, kad tām ir atņemta brīvība cietumos vai citās iestādēs. Šādā situācijā tieši šāda personas invaliditāte var kļūt par iemeslu viņa vai viņas nonākšanai atkarībā un padarīt viņu par ļaunprātīgas izturēšanās upuri;

3) uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada spriedumu lietā Nr. 4672/02 *Farbtuhs pret Latviju*, kurā norādīts, ka gadījumos, kad valsts iestādes lemj par personas ar invaliditāti aizturēšanu un ievietošanu apcietinājumā, tām uzskatāmi jāparāda īpašas rūpes, lai nodrošinātu tādus apstākļus, kuri atbilst šīs personas īpašajām vajadzībām, kuras izriet no viņas invaliditātes;

4) uz Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 15.jūnija lēmumu lietā Nr. SKA-348, 2007.gada 14.februāra lēmumu lietā Nr. SKA-186/2007 un 2007.gada 15.jūnija lēmumu lietā Nr. SKA-404/2007, kuros attiecībā uz personas atrašanos ieslodzījuma vietā atzīts, ka Administratīvā procesa likuma izpratnē ir svarīgi konstatēt cilvēktiesību ierobežojuma būtiskumu attiecībā pret konkrētu personu, proti, jāņem vērā personas statuss, apstākļi, kādos konkrētā persona atrodas, un citi faktori, kas katrā konkrētā gadījumā var būt svarīgi, lemjot jautājumu, vai lēmums vai rīcība būtiski skar konkrētās personas cilvēktiesības.

Aizstāves ieskatā, no minētajos nolēmumos un dokumentos ietvertajām atziņām izriet, ka invaliditātes dēļ apsūdzētā uzturēšanās ieslodzījuma vietā var radīt viņam daudz lielākas psiholoģiskas un fiziskas ciešanas, nekā veselam cilvēkam. Turklāt, kā izriet no apsūdzētā iesniegumiem tiesai, viņš tiks šķirts no saviem ģimenes locekļiem (vecmāmiņas), ar kuru viņam ir iespējas sazināties un kura var saprast viņa vajadzības. Citu personu iespējas saprast apsūdzētā vajadzības būs ļoti ierobežotas, tādējādi apsūdzētais ieslodzījuma vietā faktiski būs atstāts bezpalīdzīgā stāvoklī.

Motīvu daļa

[5] Augstākā tiesa atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 24.februāra lēmums atstājams negrozīts, bet apsūdzētā /pers. B/ un viņa aizstāves /pers. C/ kasācijas sūdzības noraidāmas. Apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, nav pieļāvusi Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta pārkāpumu, Krimināllikuma pārkāpumus un tādus Kriminālprocesa likuma pārkāpumus, kas varētu būt par pamatu apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai vai grozīšanai.

[5.1] Saskaņā ar Krimināllikuma 46.panta otro un trešo daļu tiesa, nosakot soda veidu, ņem vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, kā arī vainīgā personību, bet, nosakot soda mēru,– atbildību pastiprinošos un mīkstinošos apstākļus.

Krimināllikuma 35.panta otrajā daļā noteikts, ka soda mērķis ir aizsargāt sabiedrības drošību, atjaunot taisnīgumu, sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, resocializēt sodīto personu, kā arī panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Augstākā tiesa atzīst, ka pirmās instances tiesa, kuras spriedumu apelācijas instances tiesa atstājusi negrozītu, noteikusi apsūdzētajam /pers. B/ sodu atbilstoši Krimināllikuma 35.pantā norādītajam soda mērķim, ievērojot Krimināllikuma 46.pantā norādītos soda noteikšanas vispārīgos principus.

Augstākā tiesa atzīst par nepamatotiem apsūdzētā /pers. B/ aizstāves kasācijas sūdzībā norādītos apgalvojumus par to, ka tiesa, nosakot apsūdzētajam /pers. B/ sodu, nav izvērtējusi, vai soda mērķi nav iespējams sasniegt, piemērojot apsūdzētajam ar brīvības atņemšanu nesaistītu sodu vai īslaicīgu brīvības atņemšanu.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu /pers. B/ atzīts par vainīgu un sodīts par trim Krimināllikuma 253.panta pirmajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Nosakot apsūdzētajam sodu, tiesa sīki analizējusi likumā paredzētos soda veida un mēra kritērijus – noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, vainīgā personību, viņa atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus. Tiesa atzinusi, ka /pers. B/ ar apzināti prettiesiskām darbībām vērsies pret vispārējo sabiedrisko drošību narkotisko un psihotropo vielu aprites sfērā, apdraudot ar likumu aizsargātās intereses – iedzīvotāju veselību. Turklāt, tiesa konstatējusi, ka apsūdzētais agrāk ir sodīts un jaunus noziedzīgus nodarījumus izdarījis pusgada laikā pēc iepriekšējā tiesas sprieduma, ar kuru viņš bija notiesāts nosacīti, tādējādi apliecinot, ka iepriekš noteiktais sods nav sasniedzis Krimināllikuma 35.pantā definētos ģenerālās un speciālās prevencijas mērķus. Izvērtējot noziedzīgā nodarījuma raksturu, radīto kaitējumu un apsūdzētā personību, tostarp to, ka apsūdzētais kopš bērnības ir invalīds, apsūdzētā dzīves paradumus un raksturīgākās personības iezīmes, tiesa atzinusi, ka Krimināllikuma 35.pantā definētais soda mērķis tiks sasniegts, nosakot /pers. B/ sodu brīvības atņemšanas veidā, jo tikai tādā veidā tiks sekmēta viņa tiesiskā uzvedība un mazināts recidīva risks. Turklāt kā personību raksturojošu apstākli tiesa ņēmusi vērā arī to, ka /pers. B/ izmantojis Kriminālprocesa likuma 21.pantā paredzētās tiesības uz sadarbību, kura izpaudusies vienkāršāka procesa veida izvēlē, tādējādi nodrošinot efektīvāku krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu. Nosakot brīvības atņemšanas soda mēru, pirmās instances tiesa izvērtējusi apsūdzētā atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus un atzinusi, ka par izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem /pers. B/ nosakāms brīvības atņemšanas sods, kas pietuvināts sankcijas vidējam apmēram, tādējādi veicinot apsūdzētā resocializāciju. Savukārt nosakot sodu pēc noziedzīgu nodarījumu kopības, tiesa ievērojusi Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesas palātas tiesnešu kopsapulces 2008.gada 1.jūlija lēmumā „Par vienveidīgu tiesību normu piemērošanu soda noteikšanā" izteiktās rekomendācijas, piemērojot sodu daļējas saskaitīšanas principu.

[5.2] Savukārt apelācijas instances tiesa atzinusi, ka pirmās instances tiesa, nosakot apsūdzētajam sodu, ir ievērojusi Krimināllikuma 35. un 46.panta prasības. Apelācijas instances tiesa pievienojusies pirmās instances tiesas spriedumā norādītajiem atzinumiem par soda veidu un mēru, norādot, ka noteiktais sods atbilst noziedzīgo nodarījumu smagumam un /pers. B/ personībai. Turklāt apelācijas instances tiesa ir ņēmusi vērā Krimināllikuma 59.panta sesto daļu, kas noteic, ka tiesa var atbrīvot no soda izciešanas personu, kas slimo ar citu smagu, neārstējamu slimību, kā arī Kriminālprocesa likuma 640.panta ceturto un piekto daļu, kas paredz tiesai iespēju atbrīvot no soda izciešanas notiesāto, kas saslimis ar smagu slimību, taču secinājusi, ka krimināllietas materiālos nav ziņu par to, ka /pers. B/ sava veselības stāvokļa dēļ nevar atrasties brīvības atņemšanas vietā. Apelācijas instances tiesa nav konstatējusi tādus jaunus apstākļus, kuri varētu būt par pamatu pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanai un apsūdzētā atbrīvošanai no soda izciešanas, tādēļ pirmās instances tiesas spriedumu atstājusi negrozītu.

[5.3] Augstākā tiesa pievienojas apsūdzētā /pers. B/ aizstāves kasācijas sūdzībā ietvertajai norādei par to, ka invalīdi, tostarp kurlmēmas personas, ieslodzījumā ir pakļautas lielākām ciešanām, nekā veselas personas, tādēļ rūpīgi izvērtējama nepieciešamība šādām personām piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu sodu. Vienlaikus Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka tādas sekas, kuras izraisījusi vienīgi slimība pati par sevi, nerada Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta pārkāpumu, ja brīvības atņemšanas procesā ir ievērotas personas īpašās vajadzības (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 14.jūnija sprieduma lietā „Matencio v. France", iesnieguma Nr. 58749/00, 75.–90.punkts; 2000.gada 26.oktobra sprieduma lietā „Kudla v. Poland", iesnieguma Nr. 30210/96, 92.–94.punkts; 2002.gada 29.aprīļa sprieduma lietā „Pretty v. The United Kingdom", iesniegums Nr. 2346/02*). No lietas materiāliem redzams, ka apsūdzētais ir persona bez intelektuālas attīstības traucējumiem, kurai ir izpratne par savu stāvokli un cietuma kārtību, apsūdzētais prot lasīt un rakstīt, kā arī pārvalda oficiālo zīmju valodu. Ievērojot minēto, nav pamata uzskatīt, ka, atrodoties apcietinājumā, apsūdzētais pakļauts tādām ciešanām, kas sasniegušas necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās slieksni. Izņemot atšķirību no vecmāmiņas, aizstāve nav norādījusi uz citiem apstākļiem, kas varētu tikt traktēti kā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta pārkāpums. Arī pats apsūdzētais savos iesniegumos tiesai nav norādījis uz tādiem apstākļiem, kas apcietinājumā liegtu viņam iespēju

īstenot normatīvajos aktos noteiktās tiesības.

[5.4] Apsūdzētā aizstāves kasācijas sūdzībā ietvertās atsauces uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem, kuros konstatēts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pantā ietvertā spīdzināšanas aizlieguma pārkāpums, nav salīdzināmas ar izskatāmo lietu, jo satur atšķirīgus faktiskos apstākļus.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 8.novembra spriedumā lietā *Z.H. pret Ungāriju* tiesa konstatējusi Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta pārkāpumu, jo personas ieslodzījums bez vajadzīgiem pasākumiem, kas veikti saprātīgā laikā, ņemot vērā personas daudzējādo invaliditāti (kurlmēma persona, kas cieš no intelektuālās attīstības traucējumiem, ir analfabēts un neprot lietot oficiālo zīmju valodu) ir radījis situāciju, kuras rezultātā persona cietusi no necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 8.novembra sprieduma lietā „Z.H. v. Hungary", iesnieguma Nr. 28973/11, 33.punkts*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 2.decembra spriedumā lietā *Farbtuhs pret Latviju* tiesa konstatējusi Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta pārkāpumu, pamatojot šādu atzinumu ar to, ka personas turēšana ieslodzījumā cietumā bija neatbilstoša, ņemot vērā viņa vecumu, nevarību un veselības stāvokli (84 gadus veca persona, invalīds, kas bez citu palīdzības nespēj veikt vairumu ikdienas darbību). Kavējoties ar personas atbrīvošanu, paturot viņu apcietinājumā vēl vairāk kā gadu, neraugoties uz cietuma direktora lūgumu un ekspertīzes atzinumu, uz ko tas balstījās, valsts institūcijas nav nodrošinājušas iesniedzējam apiešanos, kas būtu savienojama ar 3.panta normām (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 2.decembra sprieduma lietā „Farbtuhs v. Latvia", iesnieguma Nr. 4672/02, 56., 61.punkts*).

Savukārt aizstāves norādītajos Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmumos un ANO īpašā ziņotāja spīdzināšanas un cita veida cietsirdīgas, necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās vai soda jautājumos Pagaidu ziņojumā, kuru 2008.gada 28.jūlijā ANO Augstā cilvēktiesību komisāra birojs iesniedza apstiprināšanai ANO Ģenerālās Asamblejas 63.sesijai, ietvertajām atziņām ir vispārīgs raksturs.

[6] Ievērojot minēto, Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētā /pers. B/ un viņa aizstāves kasācijas sūdzībās norādītie motīvi tiesas nolēmuma atcelšanai nav guvuši apstiprinājumu. Apelācijas instances tiesas lēmums atbilst Kriminālprocesa likuma 511., 512. un 564.panta prasībām. Iztiesājot krimināllietu, apelācijas instances tiesa nav pieļāvusi Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta pārkāpumu, kā arī nav pieļāvusi Krimināllikuma pārkāpumus vai Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, tādēļ apelācijas instances tiesas nolēmums atstājams negrozīts, bet apsūdzētā un viņa aizstāves kasācijas sūdzības noraidāmas.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

nolēma:

atstāt negrozītu Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 24.februāra lēmumu, bet apsūdzētā /pers. B/ un viņa aizstāves /pers. C/ kasācijas sūdzības noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese I. Radzeviča

Tiesnese A. Branta

Tiesnesis A. Freibergs